

COSSES *que* PARLEN

Les representacions del cos
en les autores de còmic. 1910-2022

DOSSIER EXPOSICIÓ ITINERANT 2023 – 2026

Cossos que parlen. Les representacions del cos en les autores de còmic. 1910-2022

1. Presentació
2. Contingut
3. Crèdits
4. Serveis al visitant: activitats educatives i, complementaries i accessibilitat
5. Especificacions tècniques per a la itinerància
6. Elements de difusió i drets derivats de les obres
7. Costos de la itinerància i distribució de la despesa
8. Sol·licitud
9. Imatges

1. PRESENTACIÓ

A partir d'una quarantena d'autores, l'exposició «**Cossos que parlen. Les representacions del cos en les autores de còmic. 1910-2022**» explora la representació del cos femení des de principis del segle XX fins l'actualitat. El contingut de l'exposició és fruit de l'expertesa de la seva comissària, Marika Vila, en l'estudi de la dona com a objecte i subjecte del còmic aplicant la perspectiva de gènere.

La selecció d'obres planteja un recorregut que demostra com l'estereotip patriarcal ha sotmès les dones a rols de gènere i ha abusat del seu cos com reclam comercial. L'exposició posa de relleu com al llarg d'aquest viatge la representació femenina ha carregat amb aquest last fins que les autores han pogut expressar-se lliurement en favor de l'alliberament i l'apoderament de la dona.

El trajecte, de més de cent anys d'il·lustració i còmic a Catalunya, ressegueix el discurs de les dones en cada època, dins dels espais que els han estat permesos. Des de la tímida presència republicana fins al silenci que imposa la Dictadura, passant per les transgressions de les avantguardes de finals del segle XX fins arribar a la implantació dels models del nou mil·lenni i les noves subjectivitats: fluides, múltiples i diverses.

Exposició inclusiva: “Cossos que parlen” és una exposició inclusiva que incorpora l'experiència sensorial per millorar la percepció a través dels sentits i que posa els continguts a l'abast dels visitants amb dificultats d'accessibilitat

La comunitat amb ceguesa o dificultat visual, disposa de reproduccions en relleu d'algunes obres i la seva descripció, amb macro caràcter i escriptura Braille. Per a la comunitat sorda signant i oralista, es presenten codis QR vinculats [al canal de La Mirada Tàctil a la plataforma YouTube](#), on es poden visionar tots els continguts de la mostra en llengua de signes i subtitulat.

2. CONTINGUT

L'exposició s'estructura en cinc àmbits lligats al context i els canvis socials, i un sisè espai dedicat a les artistes digitals amb autores emergents, que encaren la diversitat des de les noves tecnologies, les xarxes socials, l'autoedició o l'auto publicació en línia.

El primer àmbit, anomenat, **“De les dones del grup del Cu-Cut! a les ninotaires del Noucentisme”**, mostra el creixement del còmic dins la premsa periòdica, dirigit a un públic masculí que ignora els drets de les dones. D'aquest període són les autores Lola Anglada, Laura Albéniz i Ana Maria Smith.

El segon àmbit, **“La dictadura: de la submissió a una falsa llibertat tutelada”**, està dedicat a la representació d'un cos femení domesticat dins l'ordre i el control imposats pel nou règim. Durant la Dictadura, es passa de la submissió a una falsa llibertat tutelada i la moda esdevé la tímida eina de canvi per a autores com Maria Pascual, Pili Blasco, Rosa Galceran, Carme Barberà, Purita Campos i Pepita Pardell.

A **“El cos en conflicte: la transgressió feminista”** es tracta com s'utilitza l'humor per fer pedagogia en l'anomenat *boom* del còmic de finals del segle XX. Algunes autores d'aquesta època són Núria Pompeia, Montse Clavé, Elsa Plaza, Isa Feu i la curadora de la mostra, Marika Vila.

El quart àmbit, **“O el gir de la mirada eròtica”**, està dedicat al pluralisme que dona veu als cossos femenins amb una visió de la representació que capgira el discurs normatiu i tendeix cap a la mirada eròtica. D'aquest període s'exposen obres d'autores com Mariel Soria, Laura Pérez Verneti, Marta Guerrero, Ana Miralles i Marika Vila.

Situat en el canvi de segle, en el cinquè àmbit, **“El nou mil·lenni: l'empoderament dels cossos plurals”**, es mostren els nous models influenciats per superdones de la novel·la gràfica i heroïnes del *manga* i la seva massificació a través del cinema i la televisió, així com la irrupció de l'expressió femenina que utilitza les noves tecnologies i les xarxes socials. Formen part d'aquesta generació d'autores Raquel Gu, Antonia Santolaya, Luci Gutiérrez, Olga Carmona, Lola Lorente i Ana Penyas.

Finalment, el sisè àmbit, **“Les veus del cos a la cultura digital”**, està protagonitzat per autores emergents que encaren la diversitat i la pluralitat fent ús de la tecnologia. En aquest darrer àmbit, es projecten en format videogràfic obres de les autores Bárbara Alca, Clara Tanit, Flavita Banana, Carla Berrocal, Marta Cartu, Rosa Codina, Cristina Durán, Genie Espinosa, Ana Galvañ,

Luci Gutiérrez, Nadia Hafid, Maria Llovet, Andrea Lucio, Susanna Martin Segarra, Laura Pérez Granel, Miriampersand, Sonia Pulido, Raquel Riba Rossy, Ana Belén Rivero, Sara Soler i Sandra Uve. Autores que, en un discurs creat per dones que es construeixen com a subjectes en llibertat, posen la mirada en la pluralitat i com apunta Marika Vila “tanquen el discurs en forma de Continuarà”.

3. CRÈDITS

Exposició organitzada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona i el Museu Palau Mercader de Cornellà de Llobregat.

COMISSARIAT

Marika Vila

DRETS DELS TEXTOS I DISSENY DE CONTINGUTS

Marika Vila

DOCUMENTACIÓ

Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

COORDINACIÓ

Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

Museu Palau Mercader. Ajuntament de Cornellà de Llobregat

EDICIÓ I COORDINACIÓ

Subdirecció d'Imatge Corporativa i Promoció Institucional de la Diputació de Barcelona

ITINERÀNCIA

Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

DISSENY EXPOSITIU

Espai e

DISSENY GRÀFIC

Todojunto.net

MÚSICA ORIGINAL

Ramon Solé, a partir d'improvisacions lliures de Clara Lai (piano) i Cristina Miguel (saxo)

AUDIOVISUAL

VisualMedia

ACCESSIBILITAT

Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

Federació de Persones Sordes de Catalunya (FESOCA)

ONCE. Servei Bibliogràfic

Touch Graphics Europe

PROPOSTA DIDÀCTICA

Fragment Serveis Culturals

Raquel Gu

REVISIÓ LINGÜÍSTICA

Discobole, SL

ESPAI DE LECTURA I DOCUMENTACIÓ

Llibreria de la Diputació de Barcelona

PRODUCCIÓ DE LA MUSEOGRAFIA

Maud Gran Format, SL

RESTAURACIÓ

Anna FerranÈlia López

Laboratori de Conservació-Restaució de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

PRÉSTECES D'ENTITATS I INSTITUCIONS

Arxiu Municipal d'Esplugues de Llobregat

Biblioteca de Catalunya

Biblioteca dels Museus de Sitges

Biblioteca Museu Víctor Balaguer

Centre de Documentació de Ca la Dona. Arxiu i Biblioteca Feminista

Centre d'Interpretació del Patrimoni Molí d'en Rata de Ripollet

Museu Abelló. Mollet del Vallès

Museu d'Art de Cerdanyola

Universitat Autònoma de Barcelona. Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca

General

Fons Historicoartístic de la Diputació de Barcelona

PRÉSTECES DE LES AUTORES I LES FAMÍLIES

Ana Belén Rivero, Ana Galvañ, Ana Miralles, Ana Penyas, Andrea Lucio, Antonia Santolaya, Bàrbara Alca, Carla Berrocal, Clara-Tanit Arqué, Cristina Durán, LaGRÚA estudio, Elsa Plaza, Flavita Banana, Isa Feu, Genie Espinosa, Laura Pérez Granel, Laura Pérez Vernetti, Lola Lorente, Luci Gutiérrez, Maria Llovet, Mariel Soria, Marika Vila, Marta Guerrero, Marta Pardell, Marta Cartu, Mercè i Pilar Pous, Miriampersand, Nadia Hafid, Olga Carmona Peral, Raquel Gu, Raquel Riba Rossy a.k.a. Lola Vendetta, Rosa Codina, Sandra Uve, Sara Soler, Sonia Pulido, Susanna Martin Segarra.

AGRAÏMENTS

A totes les autores que, amb la seva participació, han nodrit l'exposició; a la disponibilitat de les famílies o hereves dels drets de Núria Pompeia, Pepita Pardell, Pili Blasco i Lola Anglada, i a les entitats i institucions que han contribuït a fer possible aquesta mostra.

4. SERVEIS AL VISITANT: ACTIVITATS EDUCATIVES I COMPLEMENTARIES

L'Oficina de Patrimoni Cultural per tal de promoure i impulsar la dinamització dels continguts de l'exposició COSSOS QUE PARLEN fa la següent proposta d'activitats educatives i complementàries:

- **Taller de còmic "DIBUIXADES I DIVERSES. Taller de creació de personatges femenins des d'un prisma no normatiu i introducció a la narrativa gràfica mitjançant les tires d'humor gràfic"**

El taller, tal com el seu subtítol indica, proposa als participants la creació d'un personatge femení que defugui els estereotips, des d'un prisma no normatiu, que després convertirà en protagonista d'una tira de còmic seguint els principis de la narrativa gràfica.

A càrrec de Raquel Gu, autora de còmic

Adreçat: públic adult (a partir dels 16 anys) i familiar

Aforament màxim: 25 persones

Durada: 120 min.

Cost: 350,00 €

Contacte: Raquel Gu, mail: rakkatak@gmail.com

- **Conferència**

A càrrec de Marika Vila, comissaria de l'exposició i autora de còmic.

Durada: 60 min

Cost: 471,00 €

Contacte: Marika Vila, mail: marika.vila@gmail.com

- **Visita guiada per a tots els públics**

A càrrec de Marika Vila, comissaria de l'exposició i autora de còmic.

Durada: 60 min

Cost: 236,00 €

Contacte: Marika Vila, mail: marika.vila@gmail.com

▪ **Visita dinamitzada per a tots els públics**

A càrrec Fragment, serveis culturals, S.L.

Realització en caps de setmana.

Durada: 90 min.

Cost: 139,15 €

Contacte: Núria Capdevila mail: nuria@fragment.cat/telèfon:659419030

▪ Activitat escolar: **Visita “CÒMIC I FEMINISME. DESDIBUIXEM ELS ESTEREOTIPS!”**

Es tracta d'una proposta que pretén, a través del recorregut per l'espai expositiu:

- analitzar les representacions del cos de la dona des d'una mirada crítica i feminista,
- conèixer les veus de les seves autores
- crear un espai des de la pràctica artística per a repensar expressions del cos alternatives des d'una perspectiva contemporània, tot aprenent el llenguatge del còmic com a mitjà d'expressió d'idees.

L'activitat finalitza amb la creació d'un personatge, una història i la seva plasmació en un tira de còmic de tres vinyetes: inici, nus i desenllaç.

Adreçada a públic escolar

Realització en dies laborables

Opció a) per a grups de cicle superior de primària

Durada: 90 min.

Cost: 102,85 €

Opció b) per a grups d'ESO

Durada: 120 min.

Cost: 121,00 €

A càrrec Fragment, serveis culturals, S.L.

Contacte: Núria Capdevila mail: nuria@fragment.cat/telèfon:659419030

Els museus receptors interessats en la programació d'aquestes activitats comptaran amb el suport econòmic de l'Oficina de Patrimoni Cultural. Aquest suport econòmic serà fins un màxim de 1.420,00€

Els museus, en base aquest import de 1.420,00 €, tindran les següents opcions:

- a) Programar una vegada totes les activitats relacionades a l'apartat 4 d'aquest dossier "Serveis al visitants: activitats educatives i complementàries"
- b) Triar de les activitats relacionades aquelles que s'adaptin a les seves necessitats, fent diferents combinacions, sempre que no superi la xifra indicada.

Dins de la tria de les activitats relacionades també es contempla la seva repetició en la programació tantes vegades com el museu receptor estimi oportú i no es superi el límit màxim establert de 1.420,00 €.

Cas que el museu excedeixi de l'import 1.420,00 €, aquest excedent haurà de ser assumit pel museu.

Per altra banda, en el cas que a més a més els museus receptors vulguin disposar del Servei d'Interpretació de Llenguatge de Signes, com a suport a una de les activitats de dinamització, el seu cost de 77,48 € i, serà assumit en la seva totalitat per l'Oficina de Patrimoni Cultural. La realització d'aquest servei està subjecte a la disponibilitat del personal de FESOCA.

Els museus receptors s'hauran de fer càrrec:

- de comunicar en el moment de la petició formal pel PMT a iranzotg@diba.cat quines i quantes activitats han triat de les proposades per dinamitzar els continguts de l'exposició.
- d'encarregar-se d'acordar la seva programació amb les persones de contacte (que s'indiquen en la descripció de l'activitat).
- d'informar les dates i horaris de les activitats a l'Oficina de Patrimoni Cultural per tal que aquesta informació s'inclouï en els materials de difusió que s'adaptin des de Gabinet de premsa i comunicació de Diputació.
- de gestionar la pre-reserva de les persones interessades en participar a través del web, mail, telèfon del museu.
- d'avisar a l'Oficina de Patrimoni Cultural, amb 72 hores d'antelació de la seva anul·lació, cas que no disposar d'un quòrum mínim de 5 persones
- de facilitar a l'Oficina de Patrimoni Cultural les dades d'assistència, així com imatges de la seva realització. A tal efecte, se'ls facilitarà un model de permís/consentiment a ser fotografiar a repartir entre els assistents.
- d'introduir les activitats programades a l'Agenda de la XML (contactar amb Olga Sutorra sutorramo@diba.cat si hi ha alguna incidència en aquest sentit).

5. ELEMENTS DE DIFUSIÓ I DRETS DERIVATS DE LES OBRES

L'exposició compta amb diferents elements de difusió: cartell, fullet, senyalització exterior, fulls de sala, invitació digital i aplicacions digitals per les xarxes socials.

La Diputació de Barcelona assumeix el cost de la seva d'adaptació i els facilita en format digital per tal que puguin ser impresos. En el cas de la senyalització exterior, també n'assumeix la producció i la instal·lació.

Així mateix, facilitarà als museus el dossier i la nota de premsa.

Si el museu que acull l'exposició vol generar altres productes, haurà de presentar-ne les proves a l'Oficina de Patrimoni Cultural a fi que es pugui comprovar la correcta aplicació de la imatge gràfica i corporativa tant de la Diputació de Barcelona com de la resta d'institucions participants.

CATÀLEG

La Diputació de Barcelona posa a disposició dels museus el catàleg de l'exposició editat per la corporació.

Els museus interessats en tenir-lo en dipòsit per a la seva venda hauran de posar-se en contacte amb la Llibreria de Diputació Barcelona. La persona de contacte és l'Elisabet Gibert (tel. 93 402 22 22 ext. 49352, gibertrb@diba.cat),

El preu de venda al públic és de 5 €.

DRETS D'EXHIBICIÓ I DE REPRODUCCIÓ

La Diputació de Barcelona assumirà el cost dels drets d'exhibició, reproducció i comunicació pública de les obres, imatges, material gràfic i audiovisual que formen part de l'exposició.

Els museus peticionaris es faran càrrec del cost dels drets de reproducció, exhibició pública i comunicació d'aquells materials extres que editin sobre l'exposició.

6. ESPECIFICACIONS TÈCNIQUES PER A LA ITINERÀNCIA

Requeriments tècnics de la sala d'exposicions:

- Superfície: 120m² de superfície mínima, 100 m lineals de paret mínim, 280cm d'alçada mínim.
- Il·luminació: carril de tres fases universal per instal·lació de focus regulables amb font de llum led (els focus els proporciona l'OPC)
- Accessos i recorregut: han de facilitar el moviment de les obres, els embalatges i el material museogràfic.
- Preparació de la sala: s'ha de proporcionar neta, amb les parets sense forats i buida. Si es pinta de nou, cal fer-ho amb una anticipació mínima de 96 hores abans de l'inici del muntatge.
- Es necessiten presses de corrent a la sala per endollar les pantalles i els altaveus o en el seu defecte allargadors.

Condicions de conservació i custòdia :

El museu ha de garantir que es compleixen les condicions de conservació i custòdia adequades per acollir les obres en exposició.

Conservació:

Les sales expositives han de garantir que l'espai ofereix les següents condicions ambientals:

- Paràmetres d'humitat relativa, màxim i mínim durant el període d'exposició: 45-60%
- Paràmetres de temperatura, màxim i mínim durant el període d'exposició: 18-24°C
- Font de llum: led.
- Nivell d'il·luminació durant les hores d'exposició: 50-100 lux. L'exposició es deixarà instal·lada amb els focus regulats i adaptats a les característiques dels objectes exposats i en cap cas es podran manipular.
- La il·luminació de la sala ha d'estar apagada quan l'exposició no està oberta al públic.
- Les obres no es podran exposar mai a la llum directa del sol.
- La sala ha de comptar amb un protocol de neteja i manteniment per assegurar unes condicions idònies.
- Prohibició de fumar i de consumir begudes i aliments a les sales d'exposició i als espais d'emmagatzematge de les obres.
- Les obres no poden ser manipulades. Qualsevol actuació en els objectes o el seu entorn haurà de ser comunicada a la Diputació de Barcelona, que valorarà la necessitat d'enviar un correu al museu. Si s'hi observa qualsevol defecte o pèrdua, o hi ha qualsevol

incident caldrà notificar-ho urgentment i per escrit a la Diputació de Barcelona.

Seguretat:

Les condicions requerides són

- Alarma connectada a central o policia les 24 hores del dia.
- Vigilància de sala durant l'horari d'obertura al públic .
- Acompliment de la normativa legal anti-incendis.

Correu i recepció de l'exposició

L'Oficina de Patrimoni Cultural supervisarà el muntatge i el desmuntatge de l'exposició i designarà un correu per al control de l'estat de conservació dels béns patrimonials.

El museu peticionari es responsabilitzarà de la recepció de l'exposició a les seves instal·lacions.

Adaptació de l'exposició als espais expositius

El museu facilitarà al responsable de l'adaptació de la mostra un plànol de sala, en planta i alçat, on s'assenyalaran degudament els accessos, el sentit de circulació i la resta d'elements que puguin afectar la distribució de l'exposició.

La proposta de distribució haurà de comptar amb el vistiplau del museu peticionari i la Diputació de Barcelona.

Muntatge i desmuntatge

El muntatge, la il·luminació i el desmuntatge de l'exposició aniran a càrrec d'una empresa especialitzada sota la supervisió de l'Oficina de Patrimoni Cultural.

Durada del muntatge (inclòs el transport i la descàrrega): 3 dies

Durada del desmuntatge: 1 dia.

Magatzematge:

S'ha de disposar d'un espai de 5 a 10 m2 per emmagatzemar els embalatges de les obres i altres materials museogràfics.

7. COST I DISTRIBUCIÓ DE LA DESPESA

Itinerància

El cost de la itinerància tindrà una despeses fixes i unes altres variables.

L'import total de les despeses fixes és de 4.543,60 € en els següents conceptes:

- Adaptació de l'exposició de l'espai expositiu
- Visita comentada inaugural i atenció a mitjans de comunicació a càrrec de la comissaria.
- Transport, càrrega, descàrrega, muntatge i desmuntatge

Aquestes es distribuïran de la següent manera:

- Oficina de Patrimoni Cultural: 2.843,60 €
- Museu: 1.700 €

En funció de l'espai en el què s'ha d'exhibir l'exposició i les característiques d'aquest, l'Oficina de Patrimoni Cultural pot decidir encarregar a més el servei de direcció de muntatge, que tindrà un cost addicional de 544,50 € que serà assumit íntegrament per la Diputació de Barcelona

L'Oficina de Patrimoni Cultural es farà càrrec de la proposta d'activitats educatives i complementaries recollides en a l'apartat 4 del dossier d'itinerància com a despeses variables fins a un import màxim de 1.420,00 €.

Cas que els museus receptors vulguin disposar del Servei d'Interpretació de Llenguatge de Signes, com suport a una de les activitats de dinamització de l'exposició, el seu cost de 77,48 € serà assumit en la seva totalitat per l'Oficina de Patrimoni Cultural.

8. SOL·LICITUD

Disponibilitat: l'exposició estarà disponible a partir del mes de gener de 2024 de fins el 31 de gener de 2026.

Durada de l'estada de l'exposició: haurà de ser de tres mesos. Els museus interessats en disposar d'aquesta exposició hauran de tenir en compte aquest requisit en la seva petició.

Sol·licituds

Les sol·licituds s'hauran de tramitar a través del Portal Municipal de Tràmits

Mes informació

Glòria Iranzo
Oficina de Patrimoni Cultural
Diputació de Barcelona
Comte d'Urgell, 187 - 08036 Barcelona
Telèfon 934 049 326
Fax 934 022 825
iranzotg@diba.cat
www.diba.cat/opc

9. IMATGES DE L'EXPOSICIÓ

